

Ötven éve kapott városi rangot Tata

A községi tanács felterjesztett kérelmére a Minisztertanács az 1950. évi I. törvény 6. §-a alapján Tatát 1954. február 1-jével városi rangra emelte. Tata legújabb kori történetében ettől a naptól immár végérvényesen és visszavonhatatlanul várossá vált.

Az ünneplő tataiak közül többen megkérdezték, miért az ötven évet ünnepeljük, amikor Tatát már hatszáz évvel ezelőtt, Zsigmond király uralkodása idején „civitas”-nak, városnak nevezték.

Tata a XIV-XV. század többi mezővárosához hasonlóan nem rendelkezett kiváltságlevéllel. Ugyanakkor 1387-től az oklevelek valóban civitasként emlegették és egy 1490-ben kiadott okmányon Ó-Tata pecsétje „*Sigillum civitatis de Tata*” olvasható.

Tatának a földesúri mezőváros jogállása a török hódoltság után, az Esterházy grófok idején is az 1886:XXII. Tc., úgynevezett községi törvény kihirdetéséig megmaradt. Ez a törvény megszüntette mezővárosi jogállását. Ettől az időtől Tata községként szerepelt. Továbbra is megtartotta a virilistákból és választottakból álló községi képviselőtestületét, de elvesztette a bíró kijelölési jogát. Község voltán az 1938-ban, Tóvárossal történt egyesítése sem változtatott, ugyanis ezután nagyközségnek nevezték. Az elmondottak alapján érthető, hogy Tatának 1954-ben a városi rangra emelése az addigi nyolcvannyolc éves községi létből előrelépést jelentett.

Az új lehetőséggel Tata az 1950-es évek nehéz gazdasági körülményei miatt, majd az 1956-os forradalom és szabadságharc megtorlása következtében csak az 1960-as évek elejétől élhetett igazán. A környező településekről a népesség nagyarányú beköltözése volt tapasztalható az 1960-as években. A város lakossága 1980-ig rohamosan nőtt, majd 1990-től a természetes szaporulat megszűnésével egyidőben megkezdődött Tataról a kiköltözés Agostyánba, Bajra, Dunaszentmiklóásra, Szomódra, Vértesszőlőre.

A lakosság száma és a demográfiai mutatók

	1949	1960	1970	1980	1990	1999	2004
Lakosság száma összesen:	13 199	17 315	20 565	24 088	25 049	24 796	23 900
Természetes szaporulat:	–	1665	812	69	19	–	–
Beköltözés:	–	2451	2019	3454	942	–	–
Gyarapodás:	–	4116	2831	3523	961	–	–
Fogyás:	–	–	–	–	–	253	896

A lakosság jelentős részét Tatán, a beruházásokkal támogatott ipari üzemek (Lakástextil Vállalat, Cipőgyár, Bőrgyár, téglagyárak), intézmények alkalmazták. Az iparban dolgozók létszáma 1949-ben 2225 fő volt, 1970-ben pedig már elérte az 5011 főt. A mezőgazdaságban dolgozók száma kisebb mértékben csökkent.

Római katolikus plébániatemplom.
Épült Fellner Jakab tervei szerint 1751–1784.
(Fessel György felvételei)

Tatán a kereskedelem nagyobb arányú támogatása azért vált lehetővé, mert a nagykereskedelmi vállalatok – a Vegyipari Nagykereskedelmi Vállalat, az ÜVÉRT Kereskedelmi Vállalat, a FÜSZÉRT és a MESZÓV, Tatai Vendéglátóipari Vállalat – itt nyitottak boltokat, üzleteket. 1974-ben Komárom megye akkori legnagyobb iparcikk áruházát, a Fényes Áruházat az Ady Endre úton, az ABC áruházat a honvédségi lakótelepen, ÁFÉSZ ABC áruházat a Dózsa György úton adták át a lakosságnak. Tata ezáltal ezekben az években a megye legjobb kereskedelmi hálózatával rendelkezett.

Az 1950-es években a több szobás lakások, házak államosításával megnőtt a társbérletben és az albérletben lakók száma. A magánépítkezés 1957-ben a kertvárosban kezdődött meg az akkor „divatos” kockaházakkal és az 1990-es évek végére kiépült Tata ötezer lakosú, új városrésze.

A lakáshoz jutás a lakosság számára hazánkban központi kérdéssé vált. Ezért 1961–1975-ig tizenöt éves lakásépítési tervet dolgoztak ki egymillió új lakás felépítésére. Az új lakások többségét a paneltechnikára alapozott házgyárak állították elő. Tatán ilyen technikával épültek négy-, hét- és kilencemeletes házak 1974–1978 között. A Gesztenye fasorban és a Barátok kertjében 1964-től hagyományos technikával egy- és kétemeletes házakat építettek. Az Új-hegy és a Mocsai út térségében kialakított utcákat családiházak beépítésre jelölte ki a város. Az 1960–1975 között Tatán felépített 2725 új lakás az 1954-ben nyilvántartott 4423 lakásállomány-nak a kétharmada. Az átépítés üteme az 1980-as évektől lelassult, s az 1990-es években pedig szinte megszűnt.

Az 1950-es évek végétől eltelt harminc év alatt 9856 lakossal, szinte egy kisebb mai város népességével gyarapodott Tata. Hatvannégy új utcát, teret nyitottak meg a családi és emeletes házak felépítésére. A Kertvárosban huszonhat utcával, az Új-hegyben tizenöt utcával, Tatán tizenöt utcával, Tóvárosban kilenc utcával nőtt a város területe.

A Nagy-tó két partján valamint a Remeteséghez közel kijelölt üdülőövezetben harminckett utcát alakítottak ki, melyeknek a tóvárosi részen növények, fák nevét adták, a tatai üdülőkörzetben női keresztneveket. A várost az M1-es autópályával összekötő négysávos Május 1. utat, amit pénz hiányában 1980-ban nem folytattak, 2002-ben szökőkutas körforgalom kialakításával és az Országgyűlés tér rendezésével városképileg is befejezték.

A rossz tatai lakáshelyzetten a felépített új tömbházak sokat javítottak. Az albérletekből, a zsúfolt, nedves lakásokból a fiatal házások és a családok boldogan költöztek be a kiutalt összkomfortos panellakásokba.

Ugyanakkor Tata barokk hangulatú városképét elcsúfították ezek a lapostetejű „szocreál” tömbházak és a várral szemben az 1990-es években felépített földszintes „áruházak”. Az évtizedek alatt kialakult stílustalan építkezéssel javított az 1998-tól megindult és a korszak építészetiének megfelelő szép házak, üzletek kialakítása az Esterházy, a Zsigmond király és a Harangláb udvarokban. A Mindszenty téren és az Új úton 2001-től újra épülnek a városképbe illő sor- és emeletes házak.

Tata lakosságának növekedésével a gyermekek száma indokolta új óvodák és iskolák építését. Három óvoda épült: 1970-ben a Bartók Béla úton és a Kertvárosban, 1971-ben a Gesztenye fasorban.

Az évek folyamán a két régi általános iskola kicsinek bizonyult. Az újonnan épült városrészekben új iskolákat építettek. A Kertvárosban 1958-ban alsó tagozatos iskolát adtak át, melyet 1972-ben felső tagozattal bővítettek. Az ún. Kosréten 1959-ben, a Jázmin utcában 1965-ben, 1982–83-ban a 16 tantermes Kőkúti általános iskolát vehették birtokukba a tanulók. A Fazekas utcai iskola épületéhez 1969–1970-ben négy tantermes új szárnyat építettek.

A város három középfokú intézményét tantermekkel, előadókkal bővítették, hogy a tanulók elhelyezését és oktatását megoldják. Az Eötvös József Gimnáziumnál nemcsak előadókat és gondnoki lakást építettek 1978–1980-ban, hanem új, nemzetközi mérkőzések lejátszására is alkalmas tornacsarnokot adtak át 1990-ben, amivel a város sportja is gazdagodott. Tatán, a lakosság kórházi ellátása az 1970-re kiépült öt fekvőbeteg osztállyal minden tekintetben megnyugtató módon látta el a város és a környező községek betegeit. 1995-ben négy osztály megszűnésével, illetve Tatabányára történt áthelyezésével a kórházi ellátás visszafejlődött. Az 1977-ben átadott új Szakorvosi Rendelőintézet a járó betegeket látta el.

Az 1982-83-ban épült Kőkút közti általános iskola

„Mi lesz Tatatóvárosból?” című, 1938-ban megjelent dolgozatban megfogalmazott elképzelések egyik fontos célkitűzése valósult meg, amikor 1969-ben átadták az új művelődési házat. Évtizedekkel később a mű szerzőjéről, a tatai születésű és a két község egyesítését megvalósító jogász professzorról, dr. Magyar Zoltánról nevezték el. Az épületben kapott helyet a MórícZ Zsigmond Könyvtár.

Tata nemcsak a vizeivel, angolkertjével, az olimpiai Edzőtáborával vált nevezetessé, hanem a múzeumaival, tudományos tanácskozásaival, különböző rendezvényeivel (Víz, Zene, Virág fesztivál; Tatai Sokadalom; Barokk Fesztivál) is, melyek öregbítették a város hírnevét.

Az ország egyetlen vízivárában 1964-től 1974-ig tartó ásátásokkal az Országos Műemléki Felügyelőség műemléki helyreállítást végzett. A megszépült Öreg-várban 1974-ben a Kuny Domokos Múzeum megnyitotta állandó régészeti, várostörténeti, néprajzi kiállítását. A két ókori kultúrát szemléletesebbé tette a látogatóknak a volt zsinagóga épületében 1977-ben kialakított Görög-római Szobormásolatok Múzeuma.

Tata környékére és Komárom-Esztergom megyébe az 1723–1755 közötti években betelepített német nemzetiségű községek katolikus vallású lakóinak életmódját, szokásaikat, lakásuk berendezését mutatja be állandó kiállítás keretében a volt Nepomucenus malomban 1983-ban megnyílt „Etnikai folyamatok a magyarországi németeknél” (Der grosse Schwabenzug).

Kevesen emlékeznek ma már arra, hogy az önkéntes néprajz- és nyelvjárásgyűjtők mozgalmának a bölcsője Tatán ringott. Az első országos találkozójukat 1963. május 31 – június 2-án tartották városunkban. A tanácskozás első napján, pénteken, ahova Veres Péter író is eljött, Bárczy Géza akadémikus a magyar nyelvjáráskutatás újabb eredményeiről, Balassa Iván a paraszti gazdálkodás néprajzi kutatásáról, Diószegi Vilmos a magyar népszokások és néphit kutatásának kérdéseiről tartott előadást. A beszámolókhöz hozzászólt Imre Samu, Deme László, Dégh Linda és Szolnoki Lajos. Másnap, szombaton az önkéntes néprajz- és nyelvjárásgyűjtők konferenciáját az Eötvös József Gimnázium dísztermében Morvay Péter és Végh József vezették. Vasárnap Fél Edit kalauzolásával Kocson néprajzi gyűjtésen vettek részt a Tatára érkezett kutatók. Így indult el Tatáról a régi népi foglalkozások, mesterségek és a földrajzi nevek országos gyűjtése.

Tíz évvel később, 1982. szeptember 9–13-án Tata adott otthont az „Ethnographia Pannonica VI.” konferenciájának, ahol magyar, osztrák, horvát, szlovák néprajzosok és egyetemisták német nyelven elhangzott tizennégy előadással és hozzászólásokkal vitatták meg az egykori Pannonia történelmi nagytáján élő nemzetiségek hagyományait, folklórját. Köszönő levélben dr. Gaál Károly az Ethnographia Pannonica Osztrák tagozatának elnöke a következő